

Nuori rikoksen uhrina ja tekijänä – miten kysyä, puuttua ja ehkäistä?

Rikksentorjuntaneuvosto järjesti yhdessä opetus- ja kulttuuriministeriön, Opetushallituksen, Tampereen yliopiston nuorisotyön ja nuorisotutkimuksen opintosuunnan, Kaupunkimaisen nuorisotyön kehittämisverkoston, Allianssin ja Nuorisovaltuustojen liiton kanssa 21.3.2018 Helsingissä Säätytalolla seminaarin, jossa keskusteltiin nuorten rikosten ehkäisystä. Seminaarissa jaettiin tietoa, hyviä käytäntöjä ja eri ammattilaisten kokemuksia nuorten parissa tehtävästä työstä. Päivän aikana myös nuoret itse pääsivät kertomaan näkemyksiään siitä, miten rikoksista ja turvallisuudesta tulisi puhua.

Lähtökohtana avoin keskustelu vaikeista asioista

Tilaisuuden avasi rikksentorjuntaneuvoston puheenjohtaja, kihlakunnansyyttäjä Eija Velitski. Velitskin pääsanomana oli, että nuorten kanssa pitää murtaa hiljaisuuden kulttuuri: asioista on puhuttava niiden oikeilla nimillä. Teoista, jotka ovat rikoksia, tulee myös puhua rikoksina. Nuoret kaipaavat tukea ja neuvoja vaikeisiin tilanteisiin. Aikuisilla on suuri vastuu siinä, että nuoret oppivat tunnistamaan rikoksia, olivatpa he itse niiden uhreina tai tekijöinä. Velitski painotti, että jos aikuinen vaikenee, nuori tulkitsee sen helposti niin, että asioista puhuminen on kiellettyä tai sitä pitää hävetä. Nuori tarvitsee kuuntelijan, joka rohkaisee puhumaan ja on samalla itse rohkea kysymään. Nuorelta on kysyttävä suoraan, mitä on tapahtunut, ja toisaalta aikuisen pitää sanoa suoraan, jos nuori itse on tehnyt väärin. Esimerkiksi koulussa voidaan vaikuttaa siihen, että nuoresta kasvaa vastuullinen ja aktiivinen toimija, joka tiedostaa tekojen seuraukset. Tänä päivänä myös muiden kulttuurien ja ajattelutapojen opettaminen nuorille on äärimmäisen tärkeää.

[Eija Velitskin avauspuheenvuoro](#)

[Rikksentorjuntaneuvoston kannanotto nuorten rikosten puheeksiottamisesta](#)

Tampereen yliopiston nuorisotutkimuksen professori Päivi Honkatukia kertoi nuorisotyön roolista nuorten rikosten ehkäisyssä ja käsittelyssä. Rikosten tiedetään olevan nuoruuteen liittyvä ilmiö, mutta kokonaisuudessaan nuorisorikollisuus on vähentynyt. Vähenevän taustalla ovat esimerkiksi julkisten tilojen kontrollin lisääntyminen, nuorten ajanvieron muutokset (netti ja sosiaalinen media) sekä asennemuutokset. Arviolta 10–20 prosenttia nuorten rikoksista tulee viranomaisten tietoon. Vuosittain noin viisi prosenttia nuorista on epäiltyä rikoksesta. Nuorista rikksentekijöistä tiedetään, että syyt rikosten tekemiseen ovat usein koetussa eriarvoisuudessa ja syrjinnässä.

Honkatukia painotti, että yleensä rikoksia tekevä nuori ei koe olevansa arvostettu tai arvokas yhteisönsä jäsen, jolloin houkutus alakulttuureihin ja kiellettyyn toimintaan voi olla suuri. Nuorten uhrikokemuksista väkivallan kokemukset ovat vähentyneet, mutta eri ryhmät kokevat erilaisia asioita: tytöt ja

seksuaalivähemmistöihin kuuluvat kokevat yleensä enemmän esimerkiksi seksuaalista häirintää, kun taas pojat kokevat enemmän väkivaltaa julkisilla paikoilla.

Honkatukian mukaan nuorisotyö tarjoaa asiantuntemusta rikosten ehkäisyyn etenkin siksi, että siinä tarkastellaan nuoruutta kokonaisvaltaisesti. Nuorisotyössä painotetaan nuorten omaa toimijuutta, osallisuutta ja vaikuttamismahdollisuuksia, jolloin myös ennaltaehkäistään rikosten tekemistä ja uhriksi joutumista. Nuorten kohtaamisen asiantuntemusta voidaan hyödyntää kontrolliviranomaisten työn kehittämisessä, jotta ymmärretään paremmin, miten nuoret suhtautuvat kontrolliin ja miten viranomaiskohtaukset vaikuttavat heihin.

Nuorten parissa työskentelevät ammattilaiset voivat hyödyntää olemassa olevia materiaaleja ja työvälineitä puhuessaan rikoksista nuorten kanssa. Sonja Tanttari esitteli uuden materiaalikokonaisuuden, joka on kerätty rikksentorjuntaneuvoston sivuille. Sivuille on koottu linkkejä erilaisiin materiaaleihin, joiden avulla opetus- ja kasvatustyössä voidaan keskustella nuorten kanssa rikoksista ja turvallisuudesta. Materiaalit ovat monien eri tahojen, kuten viranomaisten ja järjestöjen, tuottamia. Ammattikasvattaja voi materiaalien avulla toteuttaa laajan opintokokonaisuuden tai ottaa esille yksittäisiä puheenaiheita nuorten kanssa. Käsiteltäviä aiheita voivat olla esimerkiksi seurusteluväkivalta, perheväkivalta, päihteiden haitat tai netti- ja someilmiöt. Materiaalisivuista on myös ruotsinkielinen versio.

rikksentorjunta.fi/materiaaleja-nuorten-rikosten-ehkaisyyn

Välineitä rikoksista, turvallisuudesta ja uusista uhkista keskustelemiseen

Seminaarin toisessa osuudessa esiteltiin tarkemmin käytäntöjä ja malleja nuorten kanssa keskustelemiseen. Esimerkiksi kouluopetuksessa on viime vuosina huomioitu yhä enemmän ajankohtaisia uhkia, jotka koskettavat myös nuoria. Puheenjohtajana toimi opetusneuvos Kristiina Kaihari Opetushallituksesta.

Ylitarkastaja Maria Edel Opetushallituksesta esitteli rakentavan vuorovaikutuksen periaatetta opetuksessa. Edel muistutti, että oppilaan oikeus turvalliseen kouluympäristöön on taattu muun muassa perusopetuslaissa. Turvallisuuskasvatusta painotetaan vuonna 2016 voimaan tullessa opetussuunnitelmassa yhä enemmän ja uusista näkökulmista käsin. Rakentavalla vuorovaikutuksella tähdätään turvalliseen kouluympäristöön ja toimintakulttuuriin, jossa jokainen sitoutuu yhteisiin tavoitteisiin. Rakentavaan vuorovaikutukseen kuuluu kiistanalaisten ja vaikeiden kysymysten käsittely koulussa, ja samalla vuorovaikutuksen tulee ulottua myös koulun ulkopuolelle oppilaiden koteihin. Kun oppilaat oppivat tiedostamaan vastakkaisia mielipiteitä ja perustelemaan omiaan, riski kiusaamiseen ja syrjintään vähenee. Uudessa opetussuunnitelmassa kouluopetukseen on otettu yhä vahvemmin ajankohtaisia turvallisuusaiheita kuten maahanmuuttoon, kulttuurieroihin ja ääriajatteluun liittyviä keskusteluja. Edel esitteli Opetushallituksen julkaisemaa Rakentavaa vuorovaikutusta -opasta, jossa on tietoa demokratiasta, osallistumisesta ja ekstremismin ehkäisemisestä sekä opas opettajille aiheiden käsittelyyn. Myös muuta ekstremismin ehkäisyä tukevaa tietoa ja materiaalia on julkaistu viime aikoina.

edu.fi/yleissivistava_koulutus/hyvinvointi_koulussa/ekstremismin_ehkaisy

Mikkelissä väkivaltatyötä tekevän VIOLA ry:n hankekoordinaattori Tiina Kainulainen kertoi nuorille suunnatun My Space, Not Yours -hankkeen materiaaleista. Hankkeessa tuotettiin malli seksuaalisen häirinnän ja seurusteluväkivallan ehkäisemiseen yläkoulussa ja toisen asteen oppilaitoksissa. Materiaaleja suunniteltiin yhdessä nuorten kanssa. Menetelmäoppaassa ja siihen liittyvissä harjoituksissa, videoissa sekä pelikorteissa on painotettu nuorten eläytymistä tilanteisiin ja niiden ratkaisemiseen. Moni nuori ei tiedä, mikä kaikki lasketaan seurusteluväkivallaksi tai häirinnäksi: usein ajatellaan vain fyysisiä loukkauksia, ei välttämättä henkistä tai sanallista väkivaltaa. Nuorten on kuitenkin opittava tunnistamaan esimerkiksi netissä tapahtuva häirintä ja muistettava, että häirinnän ja väkivallan uhreina on yhtä lailla tyttöjä ja poikia.

<http://www.violary.fi/myspace/>

Projektisuunnittelija Elina Marjamäki Suomen Mielenterveysseurasta kertoi mielenterveystyön merkityksestä nuorten kannalta. Marjamäki muistutti, että jokaisen on työskenneltävä mielenterveyden eteen ja että mielenterveydellä ei tarkoiteta vain mielenterveyteen liittyviä ongelmia, vaikka niistä monesti puhutaan. Nuoret tarvitsevat tukea mielen hyvinvoinnin ylläpitämiseen esimerkiksi koulussa. Nuorisobarometrin mukaan nuorten mielenterveyden ongelmat ovat monesti kytköksissä mm. taloudellisiin huoliin, joten mielenterveystyössä on osattava ottaa huomioon myös olosuhteiden vaikutus nuoriin. Nuorten kanssa työskentelevät ammattilaiset, kuten opettajat ja nuorisotyöntekijät, ovat tärkeitä nuorten mielen hyvinvoinnin edistäjiä, joiden tulee myös tunnistaa mielen hyvinvoinnin merkitys. Mielenterveysseuralla on monenlaisia materiaaleja ja koulutuksia lasten ja nuorten kanssa työskenteleville ammattilaisille.

www.mielenterveysseura.fi

Nuoret osallisina lähiympäristön turvallisuuden luomisessa ja rikosten ehkäisyssä

Osuudessa pohdittiin nuorten kanssa työskentelevien ja nuorten itsensä näkökulmasta, miten nuoret voivat osallistua oman turvallisuutensa kehittämiseen. Esillä oli jälleen menetelmiä ja hyviksi havaittuja työtapoja nuorten kanssa tehtävään työhön ja nuorten omia ehdotuksia tilanteiden ratkomiseen. Osuuden puheenjohtajana toimi professori Päivi Honkatukia.

Verkostopäällikkö Suvi Lappalainen kunnallisen nuorisotyön osaamiskeskus Kanuunasta sekä lehtori Mari Ruusuvoori ja koulunuorisotyöntekijä Ulla-Riitta Moilanen kertoivat koulunuorisotyöntekijän merkityksestä nuorten arjessa koulussa. Kanuunassa toimii erilaisia verkostoja, joista yksi on Nuorisotyö koulussa -verkosto. Lähes kaikissa Suomen yläkouluissa on nuorisotyötä, mutten sen toteutuksen määrä ja laatu vaihtelee. Koulujen nuorisotyössä voidaan täydentää opetusta

käsittämällä nuoria kiinnostavia tai huolestuttavia aiheita, kuten kiusaamista tai päihteitä. Ruusuvoori ja Moilanen kertoivat, että Lahdessa koulunuorisotyöllä on saatu onnistumisia esimerkiksi rikoksia tai pikkurikkeitä tehneiden oppilaiden kanssa toimimisesta. Jälki-istuntojen tilalla on järjestetty näille nuorille keskustelija nuorisotyöntekijöiden kanssa, ja nuoret ovat kokeneet keskustelut positiivisiksi. Ruusuvooren ja

Moilasen mukaan koulunuorisotyöntekijän etuna on usein se, että nuori vapautuu tämän seurassa: nuorisotyöntekijä ei ole nuorelle aikuinen, joka arvioi hänen suorituksiaan samalla tavalla kuin opettaja.

<http://www.nuorisokanuuna.fi/>

Lahden nuorisovaltuuston puheenjohtaja Sini Bondarew, varapuheenjohtaja Mona Pyykkönen sekä jäsenet Siiri Kankainen ja Otto Salo kertoivat nuorten näkökulmia turvallisuusaiheisiin. He esittelivät ratkaisuja kolmeen erilaiseen tilanteisiin, joissa nuori kohtaa rikoksen. Kun nuori näkee rikoksen, on vaihtoehtoina kääntyä kaverin, luotettavan aikuisen tai esimerkiksi nettipalvelun puoleen. Rikoksesta ei koskaan saa jättää kertomatta tai raportoimatta eteenpäin, mutta kaveria ei

saa painostaa; tärkeintä on olla tukena. On hyvä kuitenkin muistaa, että kaikilla nuorilla ei ole luotettavaa aikuista lähellään. Jos nuori joutuu itse rikoksen uhriksi, hän ei välttämättä osaa toimia tilanteessa järkevästi. Jos tapahtuneesta on vaikea puhua tutulle aikuiselle, silloin kannattaa kääntyä esimerkiksi auttavan puhelimen tai chatin puoleen. Nuorisovaltuuston edustajat kertoivat vielä vinkkejä tilanteeseen, jossa kaveri painostaa tekemään jotain kiellettyä. Silloin tukena tilanteessa voi käyttää vaikkapa kolmatta kaveria. Jos kaverit painostavat osallistumaan ikäviin tilanteisiin, kannattaa miettiä, onko kaveruus sen arvoista.

Helsingin kaupungilla kuraattorina toimiva Marjaana Jokela kertoi Minun silmin, sinun silmin -ohjelmasta, jossa harjoitellaan konfliktien ja hankalien vuorovaikutustilanteiden ratkomista. Ohjelma perustuu IC Thinking -metodiin, jonka pohjalta on räätälöity Suomeen soveltuva versio. Ohjelmassa ideana on vaikuttaa ajattelun rakenteeseen, ei sen sisältöön – jokainen voi pitää mielipiteensä, mutta jännitteitä ja konflikteja puretaan opettelemalla sanallista ja kehollista ilmaisua.

Ohjelmaa voidaan hyödyntää kouluopetuksessa, esimerkiksi yhteiskuntaopin tunnilla, kun käsitellään tunteita herättäviä poliittisia kysymyksiä. Minun Silmin, Sinun Silmin -ohjelman käyttöön järjestetään koulutuksia, joihin voivat osallistua nuorten ja aikuisten parissa opetus- ja kasvatustyötä tekevät.

<http://misi.hel.fi/>

Tukea nuorille rikosentekijöille ja uhreille

Seminaarin viimeisessä osuudessa puhujat esittelivät toimintamuotoja, joissa autetaan nuoria väkivallan tekijöitä ja uhreja. Puheenjohtajana toimi rikosentorjuntaneuvoston pääsihteeri Minna Piispa. Seminaarin osallistujat toivoivat, että keskustellaan rikoksista myös nuorten rikosentekijöiden näkökulmasta. Monesti keskustelu painottuu vain uhrien auttamiseen – moni rikokseen syyllistynyt nuori on kuitenkin itsekin joutunut rikoksen uhriksi tai hänellä on taustallaan muita vaikeuksia.

Sosiaalityöntekijä Jonna Laitonen kertoi, miten moniammatillisessa Ankkuri-työssä puututaan nuorten rikoksiin. Laitonen työskentelee Ankkuri-tiimissä Hämeen poliisilaitoksella Hämeenlinnassa. Ankkuri-toiminnassa pyritään puuttumaan nuorten rikoksiin eri viranomaisten yhteistyöllä. Hämeenlinnassa Ankkuri-työllä on jo pitkät perinteet ja ammattilaisten kannalta sen etuina ovat mm. tiedonvaihdon tehokkuus ja mahdollisuus oppia toisten työstä. Autettavien nuorten kannalta on tärkeää, että tiimissä toimivat ammattilaiset voivat sujuvasti ja nopeasti kartoittaa asiakkaan tilannetta ja ohjata tarvittaviin palveluihin. Ankkuri-toiminnassa nuoren tilannetta selvitetään perheen

kanssa ja sovitaan, tarvitaanko jatkotyötä. Jatkotyö voi olla esimerkiksi lastensuojelua, terveydenhuoltoa, nuorisotyötä tai sovittelua. Laitonen kertoi, että tilanteen kartoittaminen yhdessä nuoren perheen kanssa on usein ratkaisevaa, sillä nuori saattaa oireilla esimerkiksi perheväkivallan takia. Ankkurissa olennaista onkin, että huomioidaan nuoren tilanne kokonaisvaltaisesti, eikä keskitytä vain yksittäisiin rikoksiin.

Rikosuhripäivystyksen (RIKU) verkko- ja nuorisopalveluiden koordinaattori Maatu Arkio esitteli RIKUn nuorille suunnattua tukitoimintaa. RIKU on viime vuosina kehittänyt nuorten auttamismuotoja ja nuorille soveltuvia materiaaleja. Vuosina 2014–2015 se kartoitti nuorten parissa toimivien ammattilaisten toiveita materiaaleihin, joiden avulla voi käsitellä rikoksiin liittyviä aiheita. RIKUssa tuotettiin ammattilaisia varten materiaalipaketteja, jotka ovat saatavilla netissä. Niissä käsitellään seurusteluväkivaltaa, seksuaalirikoksia, perheväkivaltaa, fyysistä väkivaltaa, rikoksia koulussa sekä huoltajien roolia rikoksista puhumisessa. RIKU tarjoaa nuorille tukea esimerkiksi chatissa, jossa ajankohtaisia huolenaiheita ovat esimerkiksi netissä tapahtuva häirintä ja kiusaaminen. Arkion mukaan RIKUn työssä ja muussa nuorten auttamisessa keskeistä on, että aikuisten vastuulla on tunnistaa rikokset tai koettu väkivalta. Nuoren voi olla vaikea puhua tai sanoittaa kokemustaan, ja silloin nuoren kanssa työskentelevän ammattilaisen on osattava kysyä asiasta suoraan.

Lisätietoa: www.riku.fi ja <http://nuoret.riku.fi/ohjeita-nuorten-parissa-toimiville/materiaalipaketit-ammattilaisille/>

Seksuaaliväkivaltatyön ohjaajat Laura Maatraiva Helsingin Tyttöjen Talolta ja Nina Skibdahl Espoon Tyttöjen Talolta kertoivat nuorille naisille kohdennetusta auttamistyöstä. Käynnissä olevassa Otava-hankkeessa pyritään levittämään eri puolille Suomea seksuaaliväkivaltatyön mallia Tyttöjen Taloille eri puolella Suomea. Tyttöjen Taloilla pyritään auttamaan seksuaaliväkivallan uhreja mahdollisimman pian teon jälkeen. Uhreja tavoitetaan esimerkiksi ilman ajanvarausta toimivan pop in -

seksuaaliväkivaltatyön kautta sekä some-kanavien ja chatin välityksellä. Asiakkaita Tyttöjen Talolle tulee myös muiden toimijoiden, kuten poliisin, sosiaalitoimen tai järjestöjen kautta. Poikien Talo tekee puolestaan seksuaaliväkivaltatyötä poikien ja nuorten miesten parissa. Maatraiva ja Skibdahl kertoivat, että seksuaaliväkivalta ilmenee hyvin monin eri tavoin ja sen seuraukset uhrille voivat näkyä esimerkiksi päihde- tai ihmissuhdeongelmina. Tyttöjen Taloilla halutaan kuitenkin muistuttaa, että vakavistakin uhrikokemuksista on mahdollista selvittää ja että jokaisella on oikeus apuun.

<http://tyttojentalo.fi/>

Tilaisuuden päätteeksi kulttuuriasiainneuvos Immo Parviainen opetus- ja kulttuuriministeriöstä kiitteli osallistujia siitä, että päivän aikana on jaettu runsaasti tietoa ja kokemuksia. Jatkossakin verkostoyhteistyön on toimittava ja tärkeää on, että samojen asioiden parissa työskentelevät eri ammattikunnat luottavat toisiinsa. Tärkein työ nuorten kanssa tehdään arjessa, jatkuvasti ja pienin askelin. Parviainen korosti myös, että nuoret eivät muodosta yhtenäistä ryhmää, vaan joukkoon mahtuu erilaisia yksilöitä. Se onkin syytä muistaa, kun puhutaan nuorten palveluista ja nuorten auttamisesta, ja siksi myös nuoria itseään täytyy kuunnella.

[Seminaarin esitykset](#)

Raportin kirjoittaja: Sonja Tanntari